Contribuții la definirea unui cadru conceptual şi metodologic al analizei de intelligence

Ionel NIȚU
Serviciul Român de Informații
e-mail: **ionelnitu@sri.ro**

Abstract

In the context in which most intelligence structures (especially in the Euro-Atlantic area) are trying to adjust to the new security environment, establishing a common language and implementing a "conceptual inter-operability" in relation to the analytical methodology used by either allied or partner intelligence services represent a major concern in Romania.

The need to eliminate the semantic ambiguities from the language used in the analytical area of intelligence is even more important since the dynamics of the security environment makes the institutions which have certain tasks in this area to assume new responsibilities and missions against new risks and threats. This situation implies not only language extension and reshaping but also a clear explanation in order to be more easily perceived within the intelligence analysts' community and have a general consensus, as well.

Keywords: intelligence, counterintelligence, intelligence analysis.

În contextul în care majoritatea structurilor de intelligence (îndeosebi din zona euroatlantică) încearcă să se adapteze la noul mediu de securitate, consacrarea unui limbaj comun şi instituirea unei „interoperabilități conceptuale" în raport cu metodologia analitică utilizată de alte servicii de informații aliate ori partenere reprezintă o preocupare majoră în România.

Necesitatea formulării şi definirii explicite a unor repere conceptuale se întemeiază pe preocuparea de a elimina confuziile generate de absența unui consens asupra noțiunilor şi conceptelor utilizate/operabile în domeniul intelligence-ului.

Nevoia de a elimina ambiguitățile de ordin semantic din limbajul care operează în spațiul analitic al activității de intelligence se impune cu atât mai mult cu cât dinamica mediului de securitate determină instituțiile cu atribuții în domeniu să îşi asume noi funcții şi misiuni pentru contracararea noilor categorii de riscuri şi amenințări. Această situație presupune, implicit, nu doar

extinderea şi remodelarea limbajului prin care se derulează orice proces analitic, ci şi explicitarea acestuia în perspectiva instituirii, la nivelul comunității analiştilor de intelligence, a unui consens general.

Prin urmare, scopul acestei secțiuni este de a clarifica şi sistematiza puncte de vedere şi abordări ştiințifice/academice cu privire la conceptele de bază utilizate în domeniul intelligence şi resorturile intime şi „tehnologia" procesului de intelligence, din perspectivă analitică.

1. Definirea principalelor noțiuni

1.1. Intelligence

Deşi există o multitudine de accepțiuni ale conceptului, nici în literatura de specialitate şi, după câte cunosc, nici în activitatea de zi cu zi a instituțiilor din domeniul securității naționale nu există o definiție consacrată a termenului intelligence.

→ De altfel, Sherman Kent susținea, încă din 1949, existența unei confuzii conceptuale în ceea ce priveşte termenul intelligence: „În condițiile date, este surprinzător faptul că nu există mai multe puncte de vedere convergente şi nu se diminuează confuzia cu privire la sensul termenilor de bază. S-ar părea că dificultatea principală este legată de natura cuvântului intelligence, care a ajuns să semnifice atât activitatea persoanelor angrenate în acest domeniu, cât şi produsul activității lor"[1].

Mai mult, ca urmare a dorinței autorilor de a conferi definițiilor un caracter exhaustiv, majoritatea cărților / studiilor dedicate domeniului intelligence-ului avansează definiții tot mai elaborate, dar care nu simplifică înțelegerea conceptului, ci din contră, adâncesc percepțiile diferite asupra acestuia.

→ Spre deosebire de majoritatea definițiilor, care tind să fie atotcuprinzătoare, Troy oferă una dintre cele mai sintetice definiții, susținând că intelligence-ul reprezintă „cunoaşterea inamicului"[2].

Definiția lui Troy nu ia în calcul, însă, câteva aspecte ale conceptului intelligence. În primul rând, sunt situații în care serviciile de informații nu dețin date sau informații despre o „țintă", ci doar supoziții fundamentate. De cele mai multe ori informațiile sunt incomplete, lacunare sau subiectul

[1] Kent, Sherman (1947), *Prospects for the National Intelligence Service* în *Yale Review*, No. 36, p. 117.
[2] Troy, Thomas F. (1992), *The Correct Definition of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence 5* (Winter 1991/92), p. 433-554.

la care se referă se pretează unor multiple interpretări, fapt ce determină structurile de intelligence să avanseze supoziții, care nu au legătură cu procesul clasic de „cunoaştere".

În al doilea rând, intelligence-ul nu se rezumă doar la cunoaşterea inamicului, ci şi la identificarea unor informații despre „competitori" (în domeniul economic, spre exemplu) sau „vecini paşnici" care manifestă inconsecvență în politica externă sau ale căror decizii în plan intern pot avea incidență indirectă asupra altor zone (spre exemplu, construirea unui baraj în amontele unui fluviu ar putea determina o criză a apei potabile în statele situate în aval).

În al treilea rând, definiția lui Troy nu surprinde caracterul secret al produsului de intelligence[3]. În esență, intelligence-ul este focusat pe informații pe care o națiune încearcă să le protejeze față de celelalte sau pe informații pe care o națiune le obține despre alta/altele prin mijloace sau metode pe care ar fi bine să nu le dezvăluie. Informațiile obținute sunt ulterior incluse într-un circuit de verificare, completare şi procesare care presupune, în final, obținerea unui produs informațional transmis către factorii de decizie.

Pentru o fundamentare corectă a conceptului, voi prezenta, în cele ce urmează, câteva dintre definițiile avansate în literatura de specialitate, evidențiind caracteristicile intrinseci ale intelligence.

→ Oxford English Dictionary defineşte termenul intelligence drept: „ a) date şi informații transmise sau obținute referitoare la evenimente, informații, ştiri, noutăți, în special informații cu relevanță militară; b) informație, ştire; c) obținerea informațiilor; agenția destinată obținerii de informații secrete; staff-ul, persoanele angajate în acest scop; d) un departament al unei organizații de stat sau al unui serviciu militar ori naval al cărui obiectiv este obținerea de informații"[4].

→ Sherman Kent descria intelligence-ul drept o „ştiință socială, care solicită o cantitate vastă de informații în scopul împiedicării dezechilibrelor

[3] Taplin, Winn L. (1989), *Six General Principles of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence 3* (Winter 1989), p. 477-481.

[4] *Apud* Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, vol.46, nr.3, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

printr-un eveniment neprevăzut”[5]. Potrivit lui Kent, termenul *intelligence* are trei dimensiuni:

a) actul de cunoaştere (*knowledge*), proces împărțit în trei categorii generale: elementul de bază, primar, descriptiv *(descrierea lumii)*, elementul curent narativ *(descrierea schimbărilor de zi cu zi din lume)* şi elementul speculativ-evaluativ *(predicții asupra modului în care lumea se va schimba)*;

b) organizația *(organization)* care asigură cadrul necesar funcționării ciclice a procesului de cunoaştere:

c) activitatea *(activity)* prin care serviciul de informații colectează, analizează şi diseminează informațiile[6].

În viziunea lui Kent, termenul *intelligence* se referă la acele informații şi analize relevante pentru promovarea intereselor naționale de securitate, pentru formularea politicilor strategice în domeniu şi pentru gestionarea amenințărilor provenind de la inamicii actuali sau potențiali.

→ Definiția propusă de Lowenthal pentru termenul *intelligence* surprinde structura tridimensională a conceptului: „intelligence-ul reprezintă procesul prin care tipuri specifice de informații importante pentru securitatea națională sunt solicitate, culese, analizate şi furnizate factorilor de decizie; produsele respectivului proces; protejarea acestor procese şi a acestor informații prin activități contrainformative şi realizarea de operațiuni la solicitarea autorităților abilitate” [7].

Având în vedere multitudinea definițiilor propuse în literatura de specialitate, consider necesar ca fundamentarea termenului de intelligence să aibă la bază identificarea elementelor asociate care determină, în esență, dimensiunea conceptului.

→ În principal, termenul intelligence s-a conturat prin asocierea cu **activitățile secrete**. Shulsky şi Schmitt consideră că secretizarea este necesară în organizațiile din domeniul intelligence şi reprezintă elementul esențial al activității informative: „relația dintre intelligence şi secretizare

[5] A*pud* Calvert, Jones (2007), *Intelligence Reform: The Logic of Information Sharing* în *Intelligence and National Security*, vol. 22, nr. 3, p. 385.
[6] Ibid. pp. 384-401.
[7] Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence: From Secrets to Policy*, Second edition, Congressional Quatrely Press, Washington DC, p. 8.

reprezintă elementul fundamental care individualizează intelligence-ul în raport cu alte activităţi intelectuale"[8].

→ Caracterul secret al activităţilor de intelligence a fost reliefat într-o multitudine de definiţii din literatura americană de specialitate. Astfel, într-un material apărut în 1958, în *Studies in Intelligence*[9], sub pseudonimul H.A. Random, se evidenţia faptul că „intelligence reprezintă culegerea oficială, secretă de informaţii referitoare la alte ţări şi procesarea acestor informaţii, necesare pentru elaborarea şi implementarea politicii externe, precum şi derularea de activităţi acoperite în străinătate, pentru promovarea implementării politicii externe"[10].

Definiţia a fost completată într-un număr ulterior al revistei americane, intelligence-ul fiind definit ca procesul de „culegere şi procesare a informaţiilor referitoare la alte ţări şi la agenţii acestora, care sunt necesare unui guvern pentru politica sa externă şi pentru securitatea naţională, desfăşurarea, în exterior, de activităţi ce nu le pot fi imputate, în scopul facilitării implementării politicii externe, precum şi protecţia procesului, a produsului, a persoanelor şi organizaţiilor angrenate în acest proces împotriva deconspirării neautorizate"[11].

Şi alte definiţii, precum cea lansată de Comisia Brown-Aspin, reliefează importanţa componentei externe, definind intelligence-ul drept „informaţie despre aspecte din exterior – oameni, locuri, lucruri şi evenimente – de care guvernul are nevoie pentru a-şi exercita funcţiile"[12].

→ Definiţiile de mai sus relevă, totodată, **dihotomia intern-extern** ce caracterizează domeniul intelligence-ului. Definiţia intelligence-ului din *National Security Act* din 1947 integrează cele două dimensiuni: „Termenul intelligence include «foreign intelligence» şi «counterintelligence». Sintagma foreign intelligence reprezintă informaţia referitoare la capacităţi, intenţii sau activităţi ale altor guverne sau elemente ale acestora, organizaţii ori persoane din exterior. Sintagma counterintelligence reprezintă culegerea de informaţii şi activităţile de protejare împotriva spionajului, a altor

---

[8] Shulsky, Abram şi Schmitt, Gary (2008), *Războiul tăcut. Introducere în universul informaţiilor secrete*, Editura Polirom, Iaşi, pp. 255-264.

[9] În acel moment, publicaţie internă a CIA cu caracter secret.

[10] Random, H.A. (1958), *Intelligence as a Science* în *Studies in Intelligence*, p. 76, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

[11] Bimfort, Martin T. (1958), *A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, p. 78, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

[12] ***, *Brown-Aspin Report*, Government Printing Office, Washington DC, 1995, p. 5.

activități de informații, sabotaj sau asasinate dirijate de sau în folosul unor guverne străine ori factori componenți ai acestora, organizații străine sau persoane străine, ori a unor activități internaționale teroriste".

→ Unele definiții ale intelligence-ului integrează termenul de **cunoaştere** sau fac trimitere directă sau indirectă la acesta. În esență, scopul activității de informații este de a cunoaşte situația operativă şi de a transmite factorilor de decizie informații relevante (cunoştințe noi) care să stea la baza unor decizii de acțiune.

Sherman Kent a oferit o primă definiție a intelligence-ului care face trimitere la rolul activității de informații de a elimina incertitudinile apărute la nivelul factorilor de decizie în raport cu o anumită situație sau un fenomen/eveniment şi de a pune la dispoziția acestora informații pentru adoptarea şi implementarea eficientă a unor măsuri de prezervare ori promovare a intereselor naționale: „intelligence-ul reprezintă datele pe care civilii şi militarii noştri, de la nivelurile ierarhice de vârf, trebuie să le dețină pentru a salvgarda bunăstarea națională"[13].

Într-unul dintre documentele CIA, destinate publicului larg, este evidențiat faptul că prin intelligence se înțelege „cunoaşterea şi cunoaşterea anticipată a lumii ce ne înconjoară – preludiul deciziei factorilor decizionali în materie de politică din SUA, precum şi al acțiunilor desfăşurate de aceşti decidenți"[14].

→ Majoritatea definițiilor pot fi circumscrise dihotomiei **produs *versus* proces**. Într-o primă accepțiune, putem spune că rolul intelligence-ului este de a oferi informații utile factorilor de decizie. Sir Francis Harry Hinsley, istoric şi criptanalist britanic în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sintetiza funcția intelligence-ului astfel: „informația care a fost obținută, urmează a fi analizată, interpretată şi pusă la dispoziția celor care ar putea-o utiliza"[15].

Dicționarul de termeni militari şi asociați elaborat de Statul Major General al Statelor Unite (2001, revizuit în 2007) defineşte noțiunea de intelligence sub forma:

a) produs rezultat din culegerea, procesarea, integrarea, analiza, evaluarea şi interpretarea informațiilor disponibile referitoare la țări sau regiuni străine;

---

[13] Kent, Sherman (1949), *Strategic Intelligence for American Foreign Policy*, Princeton University Press, New York, p. VII.
[14] *A Consumer's Guide to Intelligence*, CIA, 1999, p. VII.
[15] Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence,* în *Studies in Intelligence*, vol. 46, nr. 3, disponibil la www.odci.gov.

b) informaţie şi cunoştinţe despre un adversar obţinute prin observare, investigare, analiză sau înţelegere[16].

→ Similar, FBI defineşte intelligence-ul ca fiind „informaţia analizată şi rafinată astfel încât să fie utilă autorităţilor statului în luarea deciziilor – în special în ceea ce priveşte deciziile referitoare la riscurile potenţiale la adresa securităţii naţionale”[17].

Potrivit acestor abordări, esenţa intelligence-ului constă în existenţa (şi, implicit, eficienţa) diferitelor etape de colectare, colaţionare, procesare, analiză şi diseminare, prin care se dă sens informaţiei de intelligence şi este făcută utilă factorilor de decizie în stat.

→ Din această perspectivă, potrivit lui Alan Dupont, intelligence-ul nu trebuie înţeles doar ca finalitate – obţinerea unor informaţii de securitate naţională – ci reprezintă şi procesul prin care „informaţiile sau datele sunt procesate, evaluate şi distilate într-o formă care îndeplineşte un scop”[18].

→ Similar, Herbert Mayer susţine că „intelligence-ul reprezintă ansamblul operaţiilor de culegere, filtrare, analiză a datelor şi informaţiilor şi de diseminare a produselor de intelligence cu valoare acţionabilă pentru a satisface necesităţile unui consumator specific”[19].

Pe palier funcţional/operaţional, conceptului de intelligence îi corespunde *procesul de intelligence*, având drept obiectiv cunoaşterea, prevenirea şi contracararea riscurilor şi ameninţărilor la adresa statului de drept şi a valorilor constituţionale, respectiv identificarea şi promovarea oportunităţilor de realizare a intereselor naţionale.

→ Potrivit doctrinei de informaţii a CIA[20], activitatea de intelligence are ca principale funcţii/obiective:

a) evitarea „surprizelor strategice”.

Obiectivul principal al oricărei comunităţi de intelligence trebuie să fie monitorizarea ameninţărilor, forţelor şi evenimentelor ale căror dezvoltări se pot constitui în ameninţări la adresa existenţei şi integrităţii ţării;

---

[16] Disponibilă la http://www.apd.army.mil.

[17] Disponibilă la http://www.fbi.gov.

[18] Dupont, Alan (2003), *Intelligence for the Twenty-First Century* în *Intelligence and National Security*, vol. 18, nr.4, pp. 15-39.

[19] Mayer, Herbert E. (1987), *Adevărata lume a intelligence-ului*, New York (disponibil la www.b-a.ro/vechi/intelligence.hml).

[20] Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence. From Secrets to Policy*. Second edition, A division of Congressional Quarterly Inc. Washington, D.C., p. 98.

b) furnizarea de expertiză pe termen lung (în domenii cu incidență/relevanță pentru securitatea națională).

Raportat la caracterul „efemer" al mandatului ocupanților posturilor de decizie în administrația centrală (în medie 3-5 ani), experții din cadrul comunității de intelligence înregistrează o stabilitate mai crescută pe post (tendința fiind mai evidentă în domeniul apărării şi al afacerilor externe).

Din acest motiv, agențiilor de intelligence le revine misiunea şi meritul de a asigura continuitatea expertizei în materia securității naționale;

c) asigurarea suportului pentru fundamentarea politicilor cu impact strategic, realizate de beneficiarii (politicienii) legal abilitați.

Politicienilor le este necesar să li se aducă la cunoştință elemente de *background*, corelații, avertizări şi evaluări de risc cu privire la posibile consecințe ale deciziilor dispuse ori preconizate. Pe de altă parte, în relația furnizor-beneficiar al expertizei de securitate este vital să existe o separație clară între palierul politic-decizional şi reprezentanții agențiilor de securitate, cu respectarea principiului „need to know" (beneficiari) şi a celui de neimplicare/echidistanță politică (structuri de securitate);

d) păstrarea secretului informațiilor (produselor de intelligence), protejarea mijloacelor şi metodelor specifice de obținere şi procesare a acestora.

Utilizarea de informații cu caracter secret constituie apanajul şi specificul activității de intelligence. De aceea, este de înțeles efortul investit de agențiile de intelligence în protejarea propriilor secrete, pe de o parte, cât şi în încercarea de a avea acces la secretele unor entități similare (concurente ori adverse), pe de altă parte.

→ Conceptul de intelligence, larg uzitat în statele membre UE/NATO, nu are o traducere fidelă în limba română, cele mai frecvente sensuri utilizate în literatura de specialitate se referă la acesta ca fiind:

a) *în sens general*: procesul prin care informațiile cu relevanță pentru securitatea națională sunt culese, analizate/procesate şi diseminate factorilor de decizie;

b) *în sens(uri) restrâns(e)*: b.1.) întregul context instituțional (*structural şi operațional*) necesar desfăşurării efective a acestui proces; b.2.) produsul rezultat în urma acestui proces, utilizat pentru susținerea intereselor şi obiectivelor naționale; b.3.) acțiunile destinate protejării procesului menționat, precum şi a informațiilor obținute.

De asemenea, termenului de intelligence îi sunt atribuite următoarele semnificații[21]:

- element de cunoaştere susceptibil a fi codificat pentru a fi păstrat, prelucrat sau comunicat;
- produs rezultat din culegerea, procesarea, integrarea, analiza, evaluarea şi interpretarea datelor avute la dispoziție referitor la domenii de interes;
- produsul analitic rezultat din procesarea datelor (informațiilor brute);
- activitatea ce generează informații prelucrate;
- titlu generic pentru spionaj.

Din rațiuni ce țin de dificultățile de traducere a conceptului printr-un termen integrator suficient de concis, de nevoia de a asigura compatibilizarea teoretică şi interoperabilitatea acțională în abordarea domeniului respectiv cu partenerii străini, de necesitatea unei mai bune exploatări a literaturii de specialitate din alte țări şi, de ce nu, invers (de valorificare în străinătate a preocupărilor academice româneşti din domeniu), este dezirabil ca acesta să fie utilizat doar în limba engleză cu referire exclusivă la problematica securității naționale.

În esență, *putem defini intelligence-ul așa cum a fost abordat cu prilejul mesei rotunde organizate de SRI în 2008*[22]:

(1) procesul prin care informațiile importante pentru securitatea națională sunt solicitate, colectate, analizate şi diseminate factorilor de decizie din stat;

(2) produsul rezultat în urma acestui proces, utilizat pentru susținerea intereselor şi obiectivelor naționale;

(3) forma de organizare pentru desfăşurarea acestui proces, din punct de vedere structural şi al operațiunilor derulate;

(4) protejarea acestui proces şi a informațiilor obținute prin activități de contrainformații.

Această definiție porneşte de la semnificația atribuită conceptului în doctrina de securitate a comunității de informații a SUA – preluată, pe coordonate generale, în Strategia de Informații a SRI. Potrivit acesteia, intelligence-ul desemnează:

[21] Duvac, Ion (2007), Suport de Curs *Intelligence*, Universitatea Bucureşti, Facultatea de Sociologie şi Asistență Socială – Master Studii de Securitate, Bucureşti.

[22] Masa rotundă cu tema „Societate, Democrație, Intelligence", organizată de Serviciul Român de Informații, 8 octombrie 2008 (referințe în revista „Intelligence" nr. 13, decembrie 2008, Bucureşti, editată de SRI).

♦ procesul prin care diferite tipuri de informații cu relevanță pentru securitatea națională sunt solicitate, colectate, analizate şi puse la dispoziția beneficiarilor;

♦ produsele rezultate în urma acestui proces;

♦ activitatea de protejare a acestor procese şi informații de acțiunile entităților de contrainformații;

♦ asigurarea conformității acestor operațiuni cu normele stabilite de autoritățile legal abilitate.

1.2. Counterintelligence

În sens larg, activitatea de counterintelligence (contrainformații) se referă la informațiile culese şi analizate, precum şi la operațiunile întreprinse pentru a proteja un stat (inclusiv activitățile propriului serviciu de informații) împotriva atacurilor venite din partea serviciilor de informații adverse.

Potrivit acestei definiții, activitatea de counterintelligence are obiective similare celei de intelligence în sine.

În sens restrâns, activitatea de counterintelligence se referă, de cele mai multe ori, strict la prevenirea culegerii de informații de către un serviciu advers.

Pentru a înțelege implicațiile determinate de culegerea de informații de către un serviciu advers, trebuie operată distincția între măsuri active şi măsuri pasive.

● *Măsurile pasive* au drept scop împiedicarea adversarului de a culege informațiile dorite (prin blocarea accesului său la acestea) şi poartă, de obicei, denumirea de „măsuri de securitate".

Măsurile de securitate vizează blocarea capacității unui serviciu de informații advers de a obține informații importante, prin accesarea, exploatarea oricărui acces pe care îl poate avea la personal, documente, comunicații sau operațiuni.

În linii mari, asigurarea securității presupune:

(1) protecția împotriva eforturilor adversarului de a culege informații din surse umane sau securitatea personalului.

Securitatea personalului implică proceduri pentru verificarea potențialilor angajați înainte de angajarea lor pe posturi care le oferă acces la informații pe care un serviciu de informații advers le-ar putea considera interesante şi pentru garantarea faptului că actualii angajați continuă să îndeplinească standardele necesare pentru a avea acces la astfel de informații.

Scopul principal al unei proceduri de verificare constă în evaluarea dorinței şi a capacității potențialului angajat de a păstra secrete informațiile clasificate. Elementele cheie ale acestei evaluări sunt caracterul şi loialitatea persoanei în cauză. Evaluarea caracterului trebuie să țină cont atât de stabilitatea mintală a individului, cât şi de posibilitatea ca, dintr-un motiv sau altul, acesta să fie vulnerabil la şantaj din partea unui serviciu de informații advers;

(2) securitatea fizică – se referă la metodele utilizate pentru a împiedica accesul fizic al agenților străini la informații clasificate. Ea priveşte, de asemenea, securitatea locurilor în care sunt stocate informațiile clasificate şi la caracteristicile sistemelor de alarmă pentru detectarea pătrunderilor neautorizate în zone cu acces restricționat şi sisteme (cu parole) pentru protecția informațiilor clasificate stocate în calculatoare.

În mare parte, condițiile de asigurare a securității fizice sunt cunoscute şi diferă în mică măsură de măsurile întreprinse de orice companie pentru a preveni furturile de produse, echipamente sau informații şi documente interne de importanță deosebită.

O diferență majoră este, totuşi, aceea că securitatea fizică are ca scop nu doar protejarea obiectelor materiale, cum ar fi documentele, care conțin informații ci şi a informațiilor în sine. Acest lucru presupune controale mai severe privind accesul în zonele respective şi la echipamentele folosite, având în vedere că un intrus ar putea implanta foarte uşor un dispozitiv de interceptare, iar serviciile de informații adverse ar avea astfel acces la zona restricționată. De aceea, este important ca tot ceea ce intră şi iese din acea zonă să fie supus controlului.

La fel, este foarte importantă existența unor dispozitive de „examinare" a zonei pentru a detecta orice dispozitiv de interceptare. Acest lucru atrage după sine dezvoltarea unor sisteme de interceptare a conversațiilor mai greu de detectat;

(3) activități contrainformative multidisciplinare – au în vedere evaluarea eficienței resurselor adversarului pentru culegerea de informații din surse tehnice.

Cunoaşterea acestor aspecte indică punctele vulnerabile ale informațiilor, comunicațiilor sau activităților şi ajută la găsirea celor mai bune modalități de protejare a acestora.

Măsurile ce pot fi luate ar putea fi etichetate ca „măsuri tehnice" sau „de securitate", şi pot varia în funcţie de tehnologie. Cu toate acestea, perspectiva multidisciplinară este importantă deoarece ne încurajează să privim problema din punctul de vedere al adversarului – adică să luăm în considerare întreg spectrul de resurse de care acesta dispune.

● *Măsurile de securitate active*, *i.e.* c**ontraspionajul** (counterespionage), vizează prevenirea acţiunilor de spionaj şi înţelegerea modului în care acţionează un serviciu secret concurent, în vederea contracarării şi combaterii acţiunilor acestuia şi culegerii de informaţii în scopuri proprii.

Activitatea de contraspionaj include:

- operaţiuni de supraveghere – au ca scop decelarea eventualelor intenţii ale unui serviciu de informaţii advers, prin iniţierea unor operaţiuni de monitorizare permanentă a ofiţerilor acestuia.

Acestea încearcă să stabilească unde se deplasează ofiţerii şi cu cine comunică sau cu cine intră în contact. Respectivele contacte pot fi utilizate ulterior pentru derularea unei anchete;

- culegerea de informaţii – cea mai bună modalitate de realizare a obiectivelor contraspionajului este aceea de a culege informaţii direct de la serviciul advers, prin mijloace umane sau tehnice.

Din această perspectivă, activitatea de contrainformaţii nu este foarte diferită de activitatea de culegere de informaţii în general, însă are ca ţintă serviciul de informaţii advers şi nu guvernul, forţele armate sau alte instituţii.

O metodă importantă de realizare a contraspionajului constă în utilizarea defectorilor şi a agenţilor dubli.

Agenţii dubli sunt agenţi care, deşi pretind că spionează pentru un serviciu advers, de fapt sunt controlaţi de către statul pe care se presupune că îl spionează. Este posibil ca ei să fi fost la origine spioni şi ca urmare a deconspirării lor să fie convertiţi în agenţi ai ţării în care au fost prinşi.

Un caz aparte îl reprezintă „falşii defectori" – agenţi care se oferă să spioneze pentru un serviciu de informaţii inamic, dar care, de fapt, rămân loiali ţării lor.

Între cele două categorii se plasează persoanele care, fiind abordate de către un serviciu de informaţii inamic, au raportat încercarea de recrutare autorităţilor şi au fost încurajaţi să intre în joc.

1.3. Analiza informațiilor

Etimologic, termenul **analiză** provine din grecescul *analysis*, care înseamnă „desfacere în bucăți", „fragmentare în părți componente" a unui tot semnificant.

În literatura anglo-saxonă, analiza (de intelligence) include şi procesul de **sinteză**, termen care derivă din *syn* (gr. „împreună") şi *tesis* (idem, „a aşeza, a plasa, a poziționa"), deci „a aşeza împreună" elemente disparate, pentru a genera o entitate inteligibilă prin ea însăşi.

Deşi analiza în sine poate fi considerată o activitate foarte veche, domeniul de referință constituie o apariție relativ recentă în sfera ştiințelor sociale, acoperind un areal ce include lumea academică, cercetarea ştiințifică, mass-media, managementul, marketing-ul şi intelligence-ul competitiv, diplomația şi, nu în ultimul rând, serviciile de informații.

Diversitatea semantică ce caracterizează conceptul de analiză generează dificultăți în demersul de definire a **analizei de *intelligence***. Astfel, înainte de a analiza natura specifică a acestui concept, se impune formularea unor precizări menite să îi clarifice semnificațiile, pentru a-l poziționa, în mod adecvat, în sfera preocupărilor asociate procesului de cunoaştere.

(1) În sens larg, analiza desemnează totalitatea activităților conştiente/raționale care fac posibil orice demers de cunoaştere, reprezentând unul dintre mecanismele constitutive ale acesteia. Într-o asemenea perspectivă, analiza este prezentă, practic, în orice proces de cunoaştere sau decizie.

(2) Într-o a doua accepțiune, analiza reprezintă un demers specializat de cunoaştere şi poate fi identificată în cele mai diverse domenii de activitate (economic, financiar, social, politic, militar etc.).

Din această perspectivă (în care putem vorbi de o tipologie diversificată: *„analiză economică"*, *„analiză financiară"* etc.), scopul analizei îl constituie diagnosticarea/evaluarea ştiințifică a unor realități sociale, în vederea formulării de explicații (cât mai) fundamentate asupra naturii şi resorturilor cauzale ale acestora.

(3) O a treia accepțiune a termenului de analiză este una de natură strict metodologică, care presupune un ansamblu de tehnici şi metode ştiințifice prin intermediul cărora sunt produse şi evaluate secvențe/elemente de cunoaştere dintr-un domeniu determinat.

● Diferențierile fundamentale dintre zonele de utilizare determină tot atâtea definiri ale rolului şi locului analizei informației în activitatea diferitelor organizații, însă există un orizont comun (cel al ştiințelor sociale) în ceea ce priveşte **teoriile analizei informației**.

→ *Pozitivismul* porneşte de la premisa că întregul subiect al analizei există independent de cunoaşterea practicianului, iar cunoaşterea practicianului despre acel subiect este dezvoltată prin observație, astfel încât rolul analizei este de a genera o explicație despre ceea ce există şi nu despre ceea ce va fi sau ar trebui să fie[23]. Din această perspectivă, rolul analizei de informații este unul pur descriptiv, respectiv de a interpreta informațiile existente până în acel moment şi de a evidenția evoluțiile unui fenomen sau al unei stări de fapt.

→ *Post-modernismul* refuză noțiunea de adevăr obiectiv, recunoscând în schimb rolul cercetătorului de parte şi participant în evoluția realității studiate. În locul „observațiilor" privind o realitate unificată, post-modernismul furnizează „interpretări" ce țin seama de structura socială şi lingvistică pe care se sprijină crearea cunoaşterii[24].

Întrucât nu există un singur model procesual pentru a putea realiza o analiză a informațiilor, indiferent de tema acesteia, abordarea post-modernistă indică faptul că întotdeauna vor fi diferite posibilități de redare şi explicare a unui subiect. Din această perspectivă, post-modernismul interpretează manifestările exterioare ale diverselor fenomene şi avansează posibilitatea unor realități paralele sau a coexistenței mai multor răspunsuri. Astfel, post-modernismul propune utilizarea unor metode analitice non-convenționale (metoda scenariilor, analiza ipotezelor concurente), destinate contestării gândirii tradiționaliste şi proiectării unor posibile scenarii de evoluție[25].

→ *Realismul* încearcă să depăşească problema subiectivismului inerent al analistului (valabilă atât în cazul pozitivismului, cât şi al post-modernismului) prin acceptarea imposibilității unui observator imparțial al realității, învestit cu abilitatea redării acesteia într-o manieră care să nu

[23] Gill, Peter şi Phythian, Mark (2006), *Intelligence in an insecure world*, Polity Press, Cambridge, UK, pag. 22.
[24] Rathwell, A. (2002), *Towards Postmodernism Intelligence* în *Intelligence and National Security*, vol. 17, No. 3, pp. 87-104.
[25] Russell, L. Richard (2010), *Competitive Analysis: Techniques for Better Gauging Enemy Political Intentions and Military Capabilities*, în Jonson, K. Loch (ed.), *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Oxford, University Press, pp. 375 – 388.

permită interpretări cu sensuri multiple. Soluția realismului este de a devoala - în procesul şi în produsul analitic - raționamentul, metoda şi sursele practicianului. Includerea acestor referințe este adesea normă obligatorie în procesele actuale de analiză a informațiilor (bibliografiile sau calificarea datelor primare fiind doar câteva exemple)[26].

● În **domeniul intelligence-ului**, analiza reprezintă un element constitutiv fundamental şi o condiție necesară obținerii unor răspunsuri obiective şi conforme cu realitatea, reflectate în informații de securitate națională, în temeiul cărora beneficiarul poate adopta decizii adecvate în raport cu evoluțiile domeniului din responsabilitate.

> Analiza presupune selectarea, separarea, compararea cu alte date şi integrarea, ceea ce determină transformarea formei primare a datelor şi informațiilor într-un produs utilizabil de intelligence. Analiza reprezintă o componentă a intelligence-ului care exprimă valoare adăugată (plus-valoare).

Pe parcursul procesului analitic sunt evidențiate conexiunile, dar şi informațiile lipsă, punctele slabe şi ceea ce trebuie realizat pentru remedierea deficiențelor. Sarcina analiştilor este de a integra date/informații singulare într-un produs unitar, de a evalua informațiile în funcție de un anumit context şi de a realiza produsul final care să includă aprecieri ale evenimentelor sau dezvoltări ori judecăți în legătură cu implicațiile posibile.

● În literatura de specialitate există o multitudine de definiții ale analizei de informații, majoritatea accentuând rolul definitoriu al acesteia în procesul de intelligence din perspectiva informării factorilor de decizie abilitați:

a) analiza se referă la procesul de transformare a informațiilor care sunt culese în orice mod într-un produs care poate fi folosit de factorii de decizie şi liderii militari[27];

b) analiza de informații este una dintre cele mai fascinante dar şi una dintre cele mai puțin înțelese părți ale procesului de intelligence[28];

---

[26] Gill, Peter şi Phythian, Mark, *op. cit.* p. 26.

[27] Schulsky, Abram şi Schmitt, Gary (2008), *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iaşi, p. 55.

[28] Hulnick, A.S. (1999), *Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century*, Westport, Connecticut: Praeger, p. 13.

c) analiza are un rol important în cadrul procesului de intelligence, respectiv acela de a oferi informații privind probleme de securitate națională şi de a fundamenta deciziile pe care trebuie să le adopte beneficiarii civili sau militari[29].

O altă perspectivă accentuează rolul procesului analitic ca determinant gnoseologic: „analiza reprezintă procesul de transformare a datelor brute în cunoştințe exacte, relevante şi utilizabile, dar şi combinația de procese prin care datele colectate sunt interpretate sistematic pentru a produce informații utile şi recomandări acționale”[30].

Nu în ultimul rând, analiza de informații este definită prin raportare la activitatea mentală propriu-zisă de selectare şi rafinare a datelor/informațiilor: „analiza de informații este, prin excelență, un proces mental, dar înțelegerea lui este îngreunată de absența conştientizării propriei activități mentale”[31].

Din perspectiva lui Heuer, analiza de informații se ocupă, de regulă, cu situații ambigue, problemele determinate de evoluțiile din domeniul securității implicând o considerabilă proporție de incertitudine. De aceea, rolul analizei de informații este de a depăşi limitele informației incomplete prin intermediul unor exerciții de judecată analitică[32].

Astfel, semnificația informației este întotdeauna dată de îmbinarea funcțiilor naturii informațiilor şi contextul în care aceasta este interpretată. Contextul este asigurat de analist sub forma unui set de supoziții şi aşteptări privitoare la comportamentele uman şi organizațional. Aceste supoziții şi aşteptări reprezintă factori determinanți (sub forma ideilor preconcepute) care influențează modul de interpretare a informațiilor, în funcție de care informația este considerată relevantă sau nu. Analiza începe cu implicarea conştientă a analistului în procesul de selecție, sortare şi organizare a informațiilor.

● Dificultățile identificării unei definiții general acceptate a analizei de informații au fost generate şi de dihotomia recurentă în dezbaterile academice privind natura demersului analitic: *ştiință versus artă*[33].

---

[29] Lowenthal, Mark M., *op. cit.*, p. 87.

[30] Fleisher, Craig S. & Blenkholm, David L. (2001), *Managing frontieres in competitive intelligence*, Westport: Quorum Books, p. 80.

[31] Heuer, Richards (1999), *Psychology of Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, Washington, p. 34.

[32] *Ibidem,* p. 45.

[33] Folker, Robert D. Jr. (2000), *Intelligence analysis in theather joint intelligence centers: an experiment in applying structurated methods* în *Occasional Paper No.7*, Washington: Joint Millitary Intelligence College, ianuarie, p. 1.

→ Susținătorii primei abordări contestă calificarea „artistică" şi reclamă încadrarea proceselor analitice în rigorile metodologiei ştiinţifice. Principalul argument al acestora îl constituie faptul că „arta analitică" este dependentă de capacitățile cognitive înnăscute ale individului dublate de „norocul" acestuia de a găsi un mentor şi se derulează prin intermediul unor procese de tipul *trial and error* care produc rezultate (inclusiv cele pozitive) netestate şi nevalidate din punct de vedere metodologic[34]. Prin contrast, *ştiința* analizei informațiilor poate fi învățată, perfecționată şi aplicată prin procese ştiinţifice, testate, verificate şi replicabile.

→ Promotorii celei de-a doua abordări argumentează că teoretizarea generează constrângeri şi creează complicații inutile, în fond, „numai cei care nu ştiu să gătească au nevoie de cărți de bucate şi numai aceia care nu au suficientă experiență au nevoie de manuale de instrucțiuni"[35].

→ În practica serviciilor de informații, analiza de intelligence presupune, deopotrivă, apelul la metode analitice (convenționale sau non-convenționale), cu respectarea rigorilor ştiinţifice, şi experiență, imaginație şi intuiție (ceea ce în literatura de specialitate este definită neoficial drept „expertiză").

Pe de altă parte, pentru a fi racordată atât la necesitățile de informare ale factorilor de decizie (beneficiarilor legali), cât şi la modificările continue ale mediului de securitate, analiza de intelligence presupune reevaluarea periodică a metodelor şi instrumentelor utilizate, astfel încât să ajute la evitarea erorilor analitice şi să îmbunătățească performanța şi să permită identificarea tuturor scenariilor posibile (inclusiv a celor care contravin *pattern*-urilor analitice tradiționale) şi prezentarea acestora factorilor de decizie (care ar putea acționa având în vedere una sau mai multe dintre opțiuni)[36].

Din nefericire, prejudecățile şi mentalitatea analiştilor au împiedicat, în mod repetat, identificarea celor mai bune răspunsuri la nevoile de informare ale beneficiarilor. Astfel, începând cu atacul surpriză al

---

[34] Johnston, Rob (2005), *Analytic culture in the US intelligence community – a ethnographic study,* Washington DC: Center for the study of intelligence, Central Intelligence Agency, pp. 17-21.

[35] Laquer, Walter (1995), *The uses and limits of intelligence*, New Jersey: Transaction Publishing, p. 294.

[36] Potrivit lui David T. Moore, investigația în gândirea critică, ca parte a procesului de analiză, reduce perspectiva unor eşecuri specifice. Moore, David T. (2006), *Gândirea critică şi analiza informațiilor*, Washington, p. 81.

japonezilor asupra Pearl Harbor şi până la estimarea eronată a CIA (din 2002) cu privire la armele de distrugere în masă deținute de Irak (sub regimul Saadam Hussein), lipsa gândirii critice a analiştilor americani în ceea ce priveşte potențialele crize a contribuit la greşeli repetate în producerea informațiilor.

Pe acest fond, David T. Moore, ofițer în cadrul Agenției Naționale de Securitate a SUA şi nume de marcă al epistemologiei analitice, evidențiază insuficiența „analizei specializate", susținând că prejudecățile şi mentalitatea analiştilor, precum şi supozițiile false ale acestora i-au împiedicat să identifice adevăratele intenții ale țintelor lor[37].

Pe baza considerentelor enunțate, *analiza de intelligence poate fi definită drept un demers specializat de cunoaştere asupra unei problematici determinate – de securitate națională –, în cadrul căruia sunt utilizate, în forme şi modalități specifice, deopotrivă expertiza şi experiența analiştilor, precum şi metode şi tehnici consacrate, în scopul formulării de explicații, estimări şi prognoze argumentate, utile în fundamentarea deciziei statului.*

● Abordăm distinct **analiza de counterintelligence** (analiza contrainformativă), având în vedere că protecția integrității operațiunilor de culegere de informații este foarte greu de realizat şi implică mult mai multe elemente decât deconspirarea spionilor.

De aceea, pentru protejarea sistemului de culegere de informații împotriva infiltrărilor şi dezinformării, agențiile de intelligence şi-au constituit structuri distincte de analiză contrainformativă, care să joace rolul de memorie a instituției şi să analizeze toate aceste conexiuni.

Cea mai bună modalitate de a determina dacă sistemul de culegere a informațiilor a fost penetrat este de a avea acces la o sursă la nivel înalt din serviciul advers (fie un agent în activitate, fie un defector).

În plus, se pot folosi indicii care sugerează penetrări de orice fel ale sistemului. Astfel, dacă o operațiune eşuează (un agent este descoperit sau un sistem tehnic de culegere a informațiilor este compromis) într-un mod care denotă faptul că adversarul avea cunoştință despre operațiune înainte ca aceasta să aibă loc, trebuie investigate modalitățile prin care acesta a putut afla detaliile. Astfel, pot fi descoperite canale prin care informația ar fi putut ajunge la inamic (indivizi cu acces la informații sau vulnerabilități/hibe de securitate).

[37] *Ibidem,* p. 57.

Bibliografie

1. ***, (1995), *Brown-Aspin Report*, Government Printing Office, Washington DC.

2. Bimfort, Martin T. (1958), *A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, p.78, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

3. Calvert, Jones (2007), *Intelligence Reform: The Logic of Information Sharing* în *Intelligence and National Security*, vol.22, nr.3.

4. Dupont, Alan (2003), *Intelligence for the Twenty-First Century* în *Intelligence and National Security*, vol.18, nr.4.

5. Fleisher, Craig S. & Blenkholm, David L. (2001), *Managing frontieres in competitive intelligence*, Westport: Quorum Books.

6. Folker, Robert D. Jr. (2000), *Intelligence analysis in theather joint intelligence centers: an experiment in applying structurated methods* în *Occasional Paper No.7*, Washington: Joint Millitary Intelligence College, ianuarie.

7. Gill, Peter & Phythian, Mark (2006), *Intelligence in an insecure world*, Polity Press, Cambridge, UK.

8. Heuer, Richards (1999), *Psychology of Intelligence Analysis*, Center for the Study of Intelligence, Washington.

9. Hulnick, A.S. (1999), Fixing the Spy Machine: Preparing American Intelligence for the Twenty-First Century, Westport, Connecticut: Praeger.

10. Johnston, Rob (2005), *Analytic culture in the US intelligence community – a ethnographic study,* Washington DC: Center for the study of intelligence, Central Intelligence Agency.

11. Kent, Sherman (1947), *Prospects for the National Intelligence Service* în *Yale Review*, No.36.

12. Kent, Sherman (1949), *Strategic Intelligence for American Foreign Policy*, Princeton University Press, New York.

13. Laquer, Walter (1995), *The uses and limits of intelligence*, New Jersey: Transaction Publishing.

14. Lowenthal, Mark M. (2002), *Intelligence: From Secrets to Policy*, Second edition, Congressional Quatrely Press, Washington DC.

15. Lowenthal, Mark M. /2002), *Intelligence. From Secrets to Policy*. Second edition, A division of Congressional Quarterly Inc. Washington, D.C..

16. Mayer, Herbert E. (1987), *Adevărata lume a intelligence-ului*, New York, 1987 (disponibil pe www.b-a.ro/vechi/intelligence.hml).

17. Moore, David T. (2006), *Gândirea critică şi analiza informațiilor*, Washington.

18. Random, H.A. (1958), *Intelligence as a Science* în *Studies in Intelligence*, p.76, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

19. Rathwell, A. (2002), *Towards Postmodernism Intelligence* în *Intelligence and National Security*, vol.17, No.3.

20. Russell, L. Richard (2010), *Competitive Analysis: Techniques for Better Gauging Enemy Political Intentions and Military Capabilities***,** în Jonson, K. Loch (ed.)**,** *The Oxford Handbook of National Security Intelligence*, Oxford, University Press.

21. Schulsky, Abram & Schmitt, Gary (2008) – *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iaşi.

22. Shulsky, Abram & Schmitt, Gary (2008) – *Războiul tăcut. Introducere în universul informațiilor secrete*, Editura Polirom, Iaşi.

23. Taplin, Winn L. (1989), *Six General Principles of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence 3* (Winter 1989).

24. Troy, Thomas F. (1992), *The Correct Definition of Intelligence* în *International Journal of Intelligence and Counterintelligence 5* (Winter 1991/92).

25. Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence* în *Studies in Intelligence*, vol.46, nr.3/2002, Washington (disponibil pe www.cia.gov).

26. Warner, Michael (2002), *Wanted: A Definition of Intelligence,* în *Studies in Intelligence*, vol.46, nr.3/2002 (disponibil pe www.odci.gov).